

ערכו של אדם / אהרון ליפר פרשת בהר-בחקתי – תש"ע

מה הוא הערך של אדם? בפרשה היום אנו לומדים כי לכל בן- או בת-אדם יש ערך כספי שמוחס אליו או אליה. בפסוק כ"ז כתוב כי גברים ונשים בגילאים מסוימים שווים חמישים שקלים מקסימום עד לשלושה שקלים מינימום.

ג וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל--כֶּסֶף--בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: ד וְאִם-נִקְבְּהָ הוּא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שֵׁשׁ שֶׁקֶל: ה וְאִם מִבֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן-עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שֶׁקֶלִים וְלִנְקֵבָה עֶשְׂרֵת שֶׁקֶלִים: ו וְאִם מִבֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַמִּשָּׁה שֶׁקֶלִים כֶּסֶף וְלִנְקֵבָה עֶרְכְּךָ שֵׁשׁ שֶׁקֶלִים כֶּסֶף: ז וְאִם מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְעַד אִם-זָכָר וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁקֶל וְלִנְקֵבָה עֶשְׂרֵה שֶׁקֶלִים:

ערכים אלו נקבעים בתורה. או, כאשר הערכים גבוהים מדי לאדם מסוים לשלם, הם נקבעים על ידי הכוהן שתפקידו לקבוע את הערכים הללו. כמו כן, בפרשה זו, נקבעים ערכים לבעלי חיים, לשדות ולבתים. הפרק כתוב כמו לוח מיסים. הוא יבש למדי ואינו גורם להשראה, אבל בכל זאת הוא חלק מהותי מהתורה, ונקרא כל שנה (או במקרה שלנו כל 3 שנים, כי אנחנו מיישמים את הקריאה התלת-שנתית בקהילה שלנו). היום, הפרשה הינה פרשה כפולה. אילו קראנו את הפרשה כולה היום, היה לנו הרבה מה לקרוא. שתי הפרשות, פרשת בהר ופרשת בחקתי, נקראים בבתי כנסת רבים ברחבי העולם, אבל כאן, בקהילת אשל אברהם, היום נשמע רק את הקריאה של פרק כ"ז. אני רוצה להתמקד רק בפרשת בחקתי בדרשה זו היום, אבל במקור, פרשת בהר הייתה הפרשה שהעירה בי השראה לבקש את ההזדמנות למסור את הדרשה הזו.

בהתחלה שאלתי "מה הוא הערך של אדם", אבל תנו לי לנסח את השאלה הזאת קצת אחרת,

"מה הוא הערך של חייו של אדם?"

אני אענה עליה עם סיפור שמשלב אלמנטים של פרשת בחקתי ואסיים עם הסבר מדוע פרשת בהר העירה בי את ההשראה למסור את הדרשה הזאת.

אבא שלי, שלמה בן לב ז"ל, נולד בשנת 1925 כשהגיע לגיל 18 בשנת 1943 השתוללה מלחמה אכזרית באירופה. הרודן ששלט בגרמניה כתב ספר יותר מעשור קודם לכן, בו הוא תיאר את התוכנית שבימים ההם כבר יישם בפועל. הספר הזה היה זמין למכירה בכמה שפות ואבי רכש עותק לעצמו. הדם של אבי רתח כשהוא קרא את הספר תוך שהוא רושם לעצמו הערות בשוליו. בשנה זו, אבי, אז בן ה-18, גויס לצבא האמריקאי, ואחרי אימונים קצרים נשלח לאירופה כדי להילחם ברודן הארור הזה, וכדי, בראש שלו, להציל את שרידי העם היהודי שלו מהשמדה.

שני בנים, בני 14 שנה, אחד בשם סיני והשני בשם יהודה, חיו תחת אבטחה קלושה בפראג, בצ'כוסלובקיה בשנת 1943, כאשר הרודן הזה אסף אותם עם משפחותיהם והעבירם למחנה בפולין. המילים בפרק כ"ו של פרשת בחקתי, קטע שנקרא התוכחה, חיקו במידה רבה את חיי הילדים האלה במהלך השנתיים הבאות. אילו קראנו את התוכחה היום, היה בעל הקורא לוחש את הקטע הזה בקול מעומעם מספיק רק כדי להיות שמיעה.

הנה כמה זוועות המתוארות בקטע של התוכחה:

כב וְהִשְׁלַחְתִּי בְכֶם אֶת-חַיֵּית הַשָּׂדֶה וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת-בְּהֵמַתְכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמַו דְּרָכֵיכֶם:

כה והבאתי עליכם חרב נקמת נקם-ברית ונאספתם אל-עריכם ושלחתי דבר בתוככם ונתתם ביד-אויב: כו בשברי לכם מטה-לחם ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד והשיבו לחמכם במשקל ואכלתם ול' א תשבועו:

אבי נחת בצרפת במרץ 1945. הצבא של הרודן נהדף כבר לאחור וקטעים ניכרים של אירופה היו הרוסים לחלוטין ובכל מקום שתתו קורבנות המלחמה. אבא שלי, כבר בן ה-19 היה המום לראות כל כך הרבה הרס וסבל. הערים הקלאסיות של אירופה היו חורבות, ובתי הכנסת בכל רחבי היבשת היו ערימות של שברים חרוכים, ללא כל מתפלל חי בשום מקום.

לא ונתתי את-עריכם חרבה והשמותי את-מקדשיכם ול' א אריח בריח ניח חכם: לב והשמותי אני את-הארץ ושמו עליה א'ביכם הי' שבים בה:

ישנם כמה פרשנים שטוענים כי השואה הייתה התגשמות ישירה של האזהרות והעונשים שנמצאים בתוכחה. רוב הפרשנים טוענים כי אין זה נכון. עבור שני הנערים האלה, יהודה וסיני, זו הייתה סוגיה השרויה במחלוקת. עבורם כל יום היה מאבק לשרוד עם הקשיים שהלכו וגברו בלי שום רמז האם, מתי ואיך זה ייגמר. בעיני מעניהם, חיי השבויים היו בעלי ערך רק כל עוד היו מסוגלים לעבוד.

כל יום, איכשהו, שני הנערים האלה המשיכו להתפלל ולהאמין כי החלק האחרון של התוכחה יגיע ויתממש:

מב וזכרתי את-בריתי יעקוב ואף את-בריתי יצחק ואף את-בריתי אברהם אזכר--והארץ אזכר:

מד ואף גם-ז את בהיותם בארץ א'ביהם ל'א-מאסותי ול'א-געלותי לכל'תם להפר בריתי אתם כי אני יהוה אל'יהם: מה וזכרתי להם ברית ראש'נים אשר הוצאתי-א'תם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאל'הים אני יהוה:

חודשיים אחרי שאבי הגיע לאירופה מעניהם של הנערים נכנעו וברחו מהמחנה, ונטשו את השבויים שלהם. המעטים שהיו מסוגלים ללכת עזבו את המחנה בו יהודה וסיני היו כלואים וזינקו אל העיר הקרובה, לחפש לחם. הבנים האלו, כעת בני 16, היו חלשים וחולים מדי להתחרות עם שאר המשוחררים, והם הלכו לכיוון הנגדי, אל המקום שבו היו שמועות כי חיילים אמריקאים מוצבים. סיני הגיע אל החיילים האלה ושאל האם יש חייל יהודי בניהם. מישהו הצביע לכיוון אבי, היהודי היחיד ביחידה. כאשר סיני שאל את אבי, "האם אתה יהודי?", אבי לא ענה במילים. במקום לדבר, אבי הוציא מכיסו את ספרון התפילות הצבאי שלו והראה אותו לסיני. סיני התמוטט בבכי על הרגלים של אבי, אחרי כל מה שעבר עליו, המראה של חייל יהודי הניזון היטב ולבוש מדים היה כמו חזון. עבור סיני ויהודה, אבי היה המלאך הגואל שלהם, אבל בשביל אבא שלי, הנערים האלה הגשימו את שליחותו. אבי הצליח להציל שני יהודים, בני עמו, מן הרודן אשר ספרו הכעיס את אבי לכדי פעולה. חייהם של שלושת הנערים האלו השתנו באופן משמעותי מאותו רגע ואילך.

היום ההוא בו אבי הציל את סיני ויהודה היה שבת בהר. בכל שנה במשך 65 השנים האחרונות, סיני מציין את פרשת בהר כיום גאולת חייו. כיום, סיני הוא רב בישראל וראש ישיבה במבשרת ציון. בשבת זו, שבת בהר-בחקתי, הוא שוב ינהל אירוע מיוחד בישיבה שלו כדי לציין את יום גאולתם שלו ושל יהודה. כיום יהודה הוא אמן בעל שם עולמי. הוא גר בירושלים. הוא היה עד במשפט אייכמן. יהודה יהיה שם באירוע המיוחד של סיני, כהרגלו. לפני כמה שנים אני גם נוכחתי באירוע המיוחד הזה כנציג של אבי. לעולם לא אשכח את זה.

יש ביטוי מהתלמוד (סנהדרין לז' עא') בו נאמר כי כל המציל נפש אחת כאילו הציל עולם

ומלואו. אבא שלי לא איתנו יותר, אבל יש נכדים בעולם היום, שלא היו נולדים אם אבי לא היה ממלא את שליחותו. אני גאה באבא שלי ובמעשה הנדיב שהוא עשה. כשהוא היה בדיוק באותו גיל של נכדו, הבן החייל שלי, שלו, אבא שלי הציל עולם ומלואו.

אז מה הוא הערך של אדם? ומה הוא הערך של חייו של אדם? אולי בפרשת בחקתי שאנו קוראים היום ניתן לקבוע לכל אדם ערך כספי, המבוסס על הגיל והמין שלו ושלה, אבל אני טוען שלא ניתן לקבוע ערך לחיים של אדם בכסף. לדעתי, ראוי לקבוע ערך לחייו של אדם לפי מעשיו בעולם הזה, במספר הנפשות אליהם התחבר ושיפר, ובדרך שבו הסביבה זוכרת ומוקירה אותו.

על אלו כן ניתן, אפוא, לקבוע ערך לחייו של אדם.